

Crna Gora
Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma

Izvještaj

*o sprovođenju Programa razvoja kulturnog turizma
Crne Gore (2019-2021) za 2020. i 2021. godinu*

Podgorica, jun 2022. godine

Sadržaj:

I – UVODNI REZIME.....	2
II – INFORMACIJA O NAPRETKU U POSTIZANJU OPERATIVNIH CILJEVA	9
III – TABELA ZA IZVJEŠTAVANJE PO AKTIVNOSTIMA.....	13
IV – PREPORUKE	34

I – UVODNI REZIME

Nakon pozitivnog mišljenja na Izvještaj o realizaciji Akcionog plana Programa razvoja kulturnog turizma Crne Gore za 2019. godinu datog od Generalnog sekretarijata Vlade Crne Gore, Radna grupa za praćenje realizacije Programa razvoja kulturnog turizma Crne Gore s Akcionim planom 2019-2021. godine, održavala je redovne sastanke u cilju praćenja implementacije aktivnosti koje nisu bile realizovane u 2019. godini, kao i aktivnosti planiranih za 2020. i 2021. godinu.

Međutim, pojava pandemije COVID-19 virusa u martu 2020. godine uzburkala je političke, društvene, ekonomske i finansijske strukture cijelog svijeta. Uslijedilo je višemjesečno zatvaranje i ograničavanje kretanja na globalnom nivou kao odgovor na suzbijanje pandemije koja je uzrokovala najtežu ekonomsku krizu od Drugog Svjetskog rata, koju je obilježio vrtoglav pad prihoda usljed ekonomske neaktivnosti i aktiviranja mjera štednje usljed neizvjesnosti od budućih dešavanja.

U tom periodu turizam na globalnom nivou doživio je krah, s obzirom na to da su skoro sve države svijeta zatvorile granice zbog opasnosti od širenja zaraze, što je dovelo do enormnog broja otkazivanja letova i turističkih aranžmana. Prema podacima UNWTO-a, turistički promet na svjetskom nivou bio je smanjen za rekordnih 74%.

U Crnoj Gori su u 2020. godini, finansijski efekti turizma umanjeni još drastičnije, tj. prihodi od turizma iznosili su oko 159 miliona eura, što je manje za 86% u odnosu na 2019. godinu (izvor: Centralna banka Crne Gore, na bazi podataka MONSTAT-a).

Na proces reaktiviranja turističkog poslovanja nakon njegovog gotovo potpunog zatvaranja, tokom ljetnje turističke sezone 2020. godine uticala je i politička odluka Vlade o zatvaranju granica Crne Gore do polovine avgusta mjeseca 2020. godine.

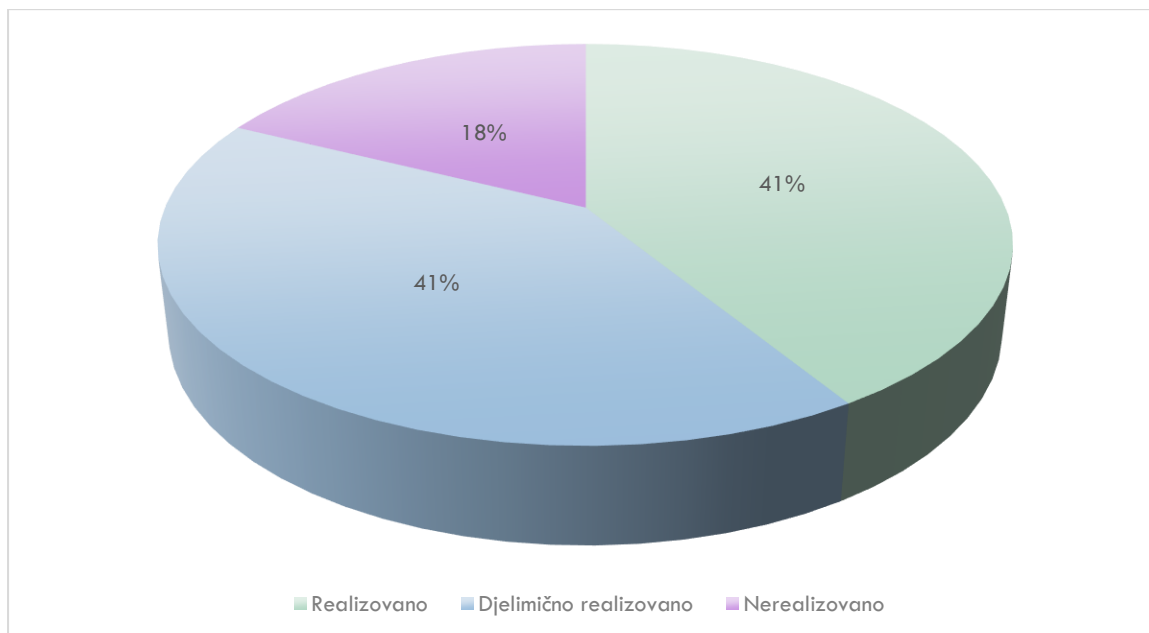
Rad državnih institucija i preduzeća u državi, kao i privatnog sektora takođe je bio skoro pa obustavljen nekoliko mjeseci i poslovne aktivnosti su se odvijale na minimalnom nivou. Nije bilo značajne potrošnje budžetskih sredstava, a pored navedenog, krajem avgusta 2020. godine održani su parlamentarni izbori nakon kojih su uslijedile višemjesečne organizacione promjene u javnom sektoru koje su trajale do početka 2021. godine.

U tako složenim uslovima, poslovanje u sektoru turizma, a time i u oblasti kulturnog turizma, odvijalo se vrlo otežano.

Programom razvoja kulturnog turizma Crne Gore s Akcionim planom 2019-2021. godine, u okviru operativnih ciljeva definisanih Akcionim planom za 2020. i 2021. godinu, bilo je predviđeno 17 aktivnosti, u okviru kojih je 10 aktivnosti iz prethodnog izvještajnog perioda.

Tokom 2020. i 2021. godine, uspješno je realizovano 7 aktivnosti, od kojih je jedna u prethodnom izvještajnom periodu za 2019. godinu bila djelimično realizovana, što predstavlja

41% ispunjenosti ukupno planiranih aktivnosti u izvještajnom periodu. Od 7 djelimično realizovanih aktivnosti, što predstavlja 41% ukupnih aktivnosti, 1 aktivnost je iz prethodnog izvještajnog perioda, dok 3 aktivnosti nisu realizovane, što predstavlja 18% neispunjenosti ukupno planiranih aktivnosti za 2020. i 2021. godinu (Prikaz 1).

Prikaz 1. Pregled stepena realizacije svih aktivnosti za period 2020 - 2021.

Ukupna planirana sredstva za realizaciju „Programa razvoja kulturnog turizma Crne Gore s Akcionim planom 2019-2021. godine“, za 2020. i 2021. godinu, iznosila su 545.000,00 eura. Ipak, za realizaciju svih aktivnosti je utrošeno 829.600,00 eura što predstavlja više za 52% u odnosu na planirana finansijska sredstva. Naime, pojedini međunarodni projekti („Tripple P“ projekat koji se odvija u saradnji sa Regionalnim savjetom za saradnju i projekat „DUE MARI - Next Generation Tourism Development“ u okviru INTERREG IPA CBC) sastoje se od više podprojekata relevantnih za razvoj ovog posebnog oblika turizma, koji su, iako nisu bili predviđeni predmetnim Akcionim planom, ipak realizovani u izvještajnom periodu što je uslovalo i povećanje iznosa utrošenih sredstava u odnosu na plan.

Tokom 2019. godine, tadašnje Ministarstvo kulture raspisalo je Konkurs za sufinansiranje projekata i programa iz oblasti kreativnih industrija i naučnih istraživanja za projekte koji su se realizovali 2020. godine. U okviru konkursa je sa 2.500,00 eura podržan *Projekat izrade aplikacije koja je na inovativan način prezentovala kulturnu baštinu Kotora*, a u okviru koje je izrađen i audio-vodič na više stranih jezika. Među projektima za koje su dodijeljena finansijska sredstva, sa 2.100,00 eura podržana je i *Radionica koja djelatnost zasniva na tradicionalnom crnogorskom zanatu obrade vune* i kao takvog ga čuva od potencijalnog nestanka sa naših prostora što predstavlja način očuvanja nematerijalne kulturne baštine Crne Gore.

Dakle, stepen realizacije Akcionog plana iz 2020. i 2021. godine je djelimično zadovoljavajući imajući u vidu činjenicu da se i tokom 2021. godine poslovanje u sektoru turizma nije odvijalo

planiranim tempom. Shodno tome, umjesto podnošenja završnog izvještaja, pripremljen je predlog **Prelaznog akcionog plana za 2022.** godinu koji se sastoji od mjera i aktivnosti koje nisu realizovane tokom 2020. i 2021. godine, a sve u nastojanju da se iznađe optimalan model za njihovu potpunu implementaciju do usvajanja novog programskog dokumenta za ovu oblast koji se preliminarno planira za 2023. godinu i čije je usvajanje planirano sa još nekoliko programa u okviru resora nadležnog za turizam.

Slijedi pregled realizacije pojedinačnih operativnih ciljeva:

Operativni cilj 1: Obogaćivanje destinacijskog lanca turističkih proizvoda vrijednostima kulturne baštine

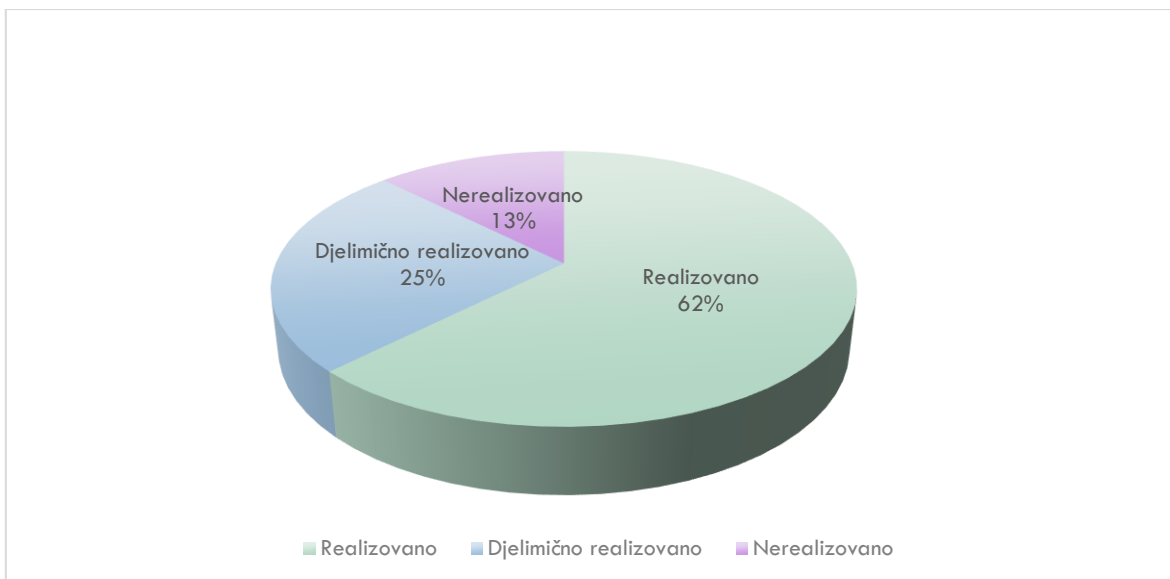
Od 3 aktivnosti planirane ovim operativnim ciljem, realizovane su 2 aktivnosti ili 67%, nerealizovana je 1 aktivnost, odnosno 33% zbog nedostatka budžetskih sredstava za ovu svrhu (Prikaz 2).

Prikaz 2. Pregled statusa aktivnosti za Operativni cilj 1 - period 2020-2021. Godine

Operativni cilj 2: Podizanje tržišne prepoznatljivosti kao destinacije kulturnog turizma

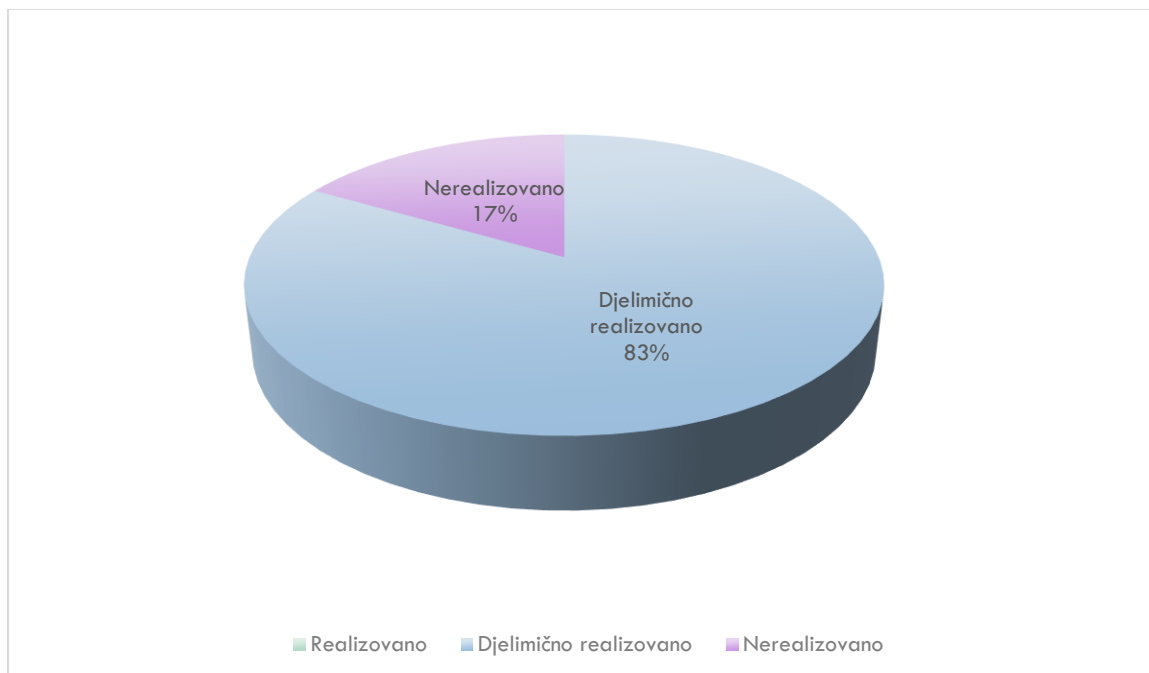
Od 8 aktivnosti planiranih ovim operativnim ciljem realizovano je 5 aktivnosti ili 62%, 2 aktivnosti su djelimično realizovane tj. 25%, dok je nerealizovana 1 aktivnost odnosno 13%, kao posljedica smanjenog intenziteta aktivnosti institucionalnih (kako državnih tako i lokalnih kapaciteta) i pružalaca usluga u sektoru turizma i ugostiteljstva prevashodno uzrokovanim pojavom pandemije COVID-19 (Prikaz 3).

Prikaz 3. Pregled statusa aktivnosti za Operativni cilj 2 - period 2020-2021. godine

Operativni cilj 3: Unaprjeđenje destinacijskog upravljanja i menadžmenta

Od 6 aktivnosti planiranih ovim operativnim ciljem, nerealizovana je 1 aktivnost, odnosno 17%, dok su 5 aktivnosti djelimično realizovane ili 83%. Aktivnosti nisu realizovane u planiranom obimu s obzirom na epidemioške mjere za suzbijanje COVID-19 virusa i organizacionih promjena na nivou Vlade Crne Gore, kao i nedostatka budžetskih sredstava (Prikaz 4).

Prikaz 4. Pregled statusa aktivnosti za Operativni cilj 3 - period 2020-2021. Godine

Ključna dostignuća u okviru navedenih ciljeva:

1. Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma (MERT) realizuje projekat „DUE MARI - Next Generation Tourism Development“ u okviru INTERREG IPA CBC Italija – Albanija - Crna Gora 2014-2020. Realizacija projekta je počela u maju 2019. godine, a rok realizacije je produžen do sredine novembra 2022. godine. Projektom se predviđa izrada zajedničke online platforme na kojoj će biti kreirana virtuelna turistička ruta koja podrazumijeva mapiranje najmanje 250 lokacija kulturnih i prirodnih dobara na teritoriji Crne Gore, i to u formatu videa i fotografija 360 VR, ali i fotografija u V2D/3D formatu i sa opisnim tekstom svih lokaliteta. Cilj platforme je da se kroz virtuelnu prezentaciju promoviše Crna Gora kao turistička destinacija i da se potencijalnim posjetiocima pruži više informacija o našoj turističkoj ponudi. Budžet Ministarstva ekonomskog razvoja na ovom projektu je 705.958,25 eura (ukupan budžet projekta je 5.206.934,15 eura);
2. MERT i Nacionalna turistička organizacija Crne Gore (NTO CG) su učestvovali u realizaciji Tripple P projekta sa zemljama regiona, a pod rukovodstvom Regionalnog savjeta za saradnju (RCC) i koncipirane su tri kulturne rute koje će povezivati region u jedinstven turistički proizvod. Fokus Projekta su niše kulturnog i avanturističkog turizma i njihova globalna promocija, čime se doprinosi brendiranju regiona kao poželjne destinacije i boljem pozicioniranju na međunarodnoj turističkoj mapi. Unaprijeđena je turistička infrastruktura i turistička ponuda na razvijenim regionalnim rutama pružanjem od oko 36 grantova turističkim akterima koji su realizovali male projekte na terenu, u okviru tri grant poziva. Za aktivnosti u Crnoj Gori, iz budžeta projekta za grantove, opredijeljena su sredstva u iznosu od 285.600,00 eura i podržano je šest aplikacija. Ovaj projekat je značajan s međunarodnog aspekta s obzirom da će njegova realizacija biti nastavljena kroz Akcioni plan za Zajedničko regionalno tržište 2021-2024 pod okriljem Berlinskog procesa;
3. Program podsticajnih mjera u oblasti turizma za 2021.godinu – Putem javnih poziva, sa 80.000,00 eura je podržana organizacija 29 manifestacija i festivala koji su zadovoljili kriterijume definisane Javnim pozivom. Sa korisnicima su potpisani ugovori o dodjeli sredstava. Pored direktnog pozitivnog efekta na turistički promet, manifestacije/festivali predstavljaju oblik dugoročne promocije destinacije i održavaju se u svim regionima Crne Gore. Podsticajem ovog vida turizma dobili smo dalje evaluiranje i osnaživanje turističkog proizvoda. Putem ovakvih manifestacija brendiranje destinacije se sprovodi na najbrži i najkvalitetniji način;
4. Od oktobra 2021. godine do marta 2022. godine realizovana je ***Svjetska izložba ili Expo*** koja predstavlja najznačajniju međunarodnu izložbu koja se od 1851. godine svake pete godine organizuje u izabranoj zemlji, odnosno gradu domaćinu. Izložba se održava u Dubajiu, Ujedinjeni arapski emirati.

Crna Gora nastupa pod temom "Blagosloveni prirodom", a zajedno sa 191 zemljom učesnicom imamo mogućnost da se globalnom auditorijumu predstavimo kao atraktivna turistička i investiciona destinacija bogatog kulturno-istorijskog naslijeđa.

Do sada, Expo 2020 je posjetilo preko 10 miliona posjetilaca, a naš Paviljon oko 100 hiljada ljudi.

Ključni cilj paviljona Crne Gore je da svakom posjetiocu pruži opšte informacije o Crnoj Gori, njenom geografskom položaju, diverzifikovanoj turističkoj ponudi, investicionom ambijentu, prirodnim resursima i bogatstvu biodiverziteta.

Tokom trajanja Expo 2020 svaka od zemalja je u prilici da obilježi svoj nacionalni dan, a Nacionalni dan Crne Gore upiličen je 6. februara 2022. godine. Na svečanoj ceremoniji nastupio je i Folklorni ansambl "Crna Gora" koji je, osim ovog, imao i nekoliko nastupa na Svjetskoj izložbi kako bi što većem broju ljudi predstavili bogatstvo tradicije i naslijeđa.

Osim centralne ceremonije koja se odvijala se u Al Wasl Plazi, NTO CG je predstavila turističke potencijale naše zemlje predstavnicima medija i turističkoj privredi sa Bliskog istoka;

5. Bokeljska mornarica je u decembru 2021. godine upisana na UNESCO-vu listu svjetske nematerijalne baštine što predstavlja veliki uspjeh s obzirom na manifestacioni potencijal bokokotorskog zaliva;
6. Crna Gora ima status pridruženog partnera Rumuniji i Bugarskoj u koordinaciji Prioritetne oblasti 3 – *Turizam i kultura* – u okviru makroregionalne EUSDR strategije (Dunavska strategija). Aktivnost je važna s aspekta EU integracija;
7. NTO CG je opredijelila značajna sredstva za promotivne aktivnosti Crne Gore. Sredstva u iznosu od 145.000,00 eura utrošena su za snimanje promotivnog spota „U društvu prirode” u kojem je, pored prirodnih ljepota, prezentovano i kulturno naslijeđe naše države. Spot je na međunarodnom festivalu turističkog filma "The Golden City Gate", u Berlinu osvojio prvu nagradu kao najbolji promotivni spot.;
8. Na organizaciju studijskih posjeta grupa novinara, blogera i turoperatora utrošeno je 40.000,00 eura, na radionice i promocije 14.000,00 eura, a na sajmove 345.000,00 eura;
9. Krajem 2021. godine je formirana radna grupa za intenziviranje bilateralne saradnje sa Srbijom, na bazi Memoranduma o saradnji u turizmu nadležnih ministarstava za turizam, iz 2017. godine. Tokom 2022. godine je planiran niz sastanaka na kojima će zemlje raditi na unapređenju turističkog prometa između dvije države, podsticanju distribucije turističkih publikacija i promotivnog materijala dvije države, kojim će, između ostalog, biti promovisano kulturno-istorijsko naslijeđe Crne Gore, podsticati turističke manifestacije, zajednički projekti i sl.

Imajući u vidu navedeno, može se konstatovati da se u periodu 2020-2021. godine težilo uspostavljanju direktne korelacije kulturnog turizma sa efikasnijim i kvalitetnijim razvojem održive komponente turističkog razvoja, tj. ostvarenju se sinhronizacije sa Nacionalnom strategijom održivog razvoja do 2030. godine, UN Agendom za održivi razvoj do 2030. godine i Strategijom razvoja ženskog preduzetništva Crne Gore 2021-2024.

Ključni izazovi u realizaciji aktivnosti iz perioda 2020 - 2021. godine bili su:

- poslovanje u kriznim uslovima;
- nedovoljna i neblagovremeno planirana finansijska sredstva;
- minimiziranje mogućnosti za uspostavljanje direktne komunikacije svih stejkholdera u formiranju ponude (koordinacija rada na implementaciji programskih aktivnosti).

II – INFORMACIJA O NAPRETKU U POSTIZANJU OPERATIVNIH CILJEVA

OPŠTI PREGLED

Izveštaj predstavlja analizu ostvarenih operativnih ciljeva, mjera i aktivnosti u 2020. i 2021. godini. Aktivnosti definisane u Akcionom planu su strukturirane kroz operativne ciljeve Programa:

1. Obogaćivanje destinacijskog lanca turističkih proizvoda vrijednostima kulturne baštine;
2. Podizanje tržišne prepoznatljivosti kao destinacije kulturnog turizma;
3. Unaprjeđenje destinacijskog upravljanja i menadžmenta.

Kao što je konstatovano u Uvodnom rezimeu, uspješno je realizovano 7 aktivnosti, 7 su djelimično realizovane od kojih je 1 aktivnost iz prethodnog izvještajnog perioda, dok 3 aktivnosti nisu realizovane, što predstavlja 41% uspješno realizovanih aktivnosti za 2020. i 2021. godinu.

Važno je istaći da veliki dio aktivnosti nije realizovan usljed propisanih preventivnih mjera Nacionalnog koordinacionog tijela za suzbijanje zarazne bolesti, odnosno epidemije COVID-19 virusa i organizacionih promjena na nivou Vlade Crne Gore tokom 2020. godine, kao i usvajanja Zakona o budžetu za 2021. godinu sredinom godine.

U nastavku slijedi detaljan pregled realizovanih, djelimično realizovanih i nerealizovanih aktivnosti po operativnim ciljevima i mjerama u okviru istih:

1. Obogaćivanje destinacijskog lanca turističkih proizvoda vrijednostima kulturne baštine

Operativni cilj 1: Obogaćivanje destinacijskog lanca turističkih proizvoda vrijednostima kulturne baštine				
Indikator učinka	Polazna vrijednost 2019. godina	Ciljna vrijednost 2021. godina	Ostvarena vrijednost	Izazov/Rizik
Procenat (%) uključivanja vrijednosti kulturne baštine u lanac turističkih proizvoda	0	50%	30% Tvrđava Besac https://www.vijesti.me/vijesti/drustvo/568659/besac-heritage-retreat-valorizacija-lokaliteta-kao-vitalni-doprinos-lokalnoj-zajednici	Smanjena ekonomska aktivnost tokom 2020. godine zbog posljedica virusa COVID-19, i nedostajuća i neblagovremeno obezbijeđena budžetska sredstva.

			https://foodbook.me/mne/profile/restoran-tvrđjava-besac-virpazar Kuća Iva andrića https://www.vijesti.me/kultura/528733/otvorena-kuca-iva-andrica-u-herceg-novom https://bokanews.me/kuca-iva-andrica-u-herceg-novom-privlaci-veliki-broj-posjetilaca-i-zivot-i-djelo-nobelovca-fasciniraju-i-danas/ Austrougarske tvrđave https://www.montenegro.travel/vijesti/2074	
--	--	--	---	--

Kada je u pitanju obogaćivanje destinacijskog lanca turističkih proizvoda vrijednostima kulturne baštine putem uključivanja vrijednosti kulturne baštine u lanac turističkih proizvoda, tvrđava Besac koja se nalazi u okviru Nacionalnog parka Skadarsko jezero, je tokom 2021. godine data na koncesiju na rok od 30 godina. U Odluci o dodjeli koncesije za valorizaciju nepokretnog kulturnog dobra „Tvrđava Besac“, na predmetnoj lokaciji planiran je „objekat muzejskog karaktera sa ugostiteljskim sadržajima minimalne kategorije 4*, koji će se nalaziti u okviru bedema same tvrđave.

Kuća književnog velikana i nobelovca Iva Andrića u Herceg Novom je renovirana pod okriljem IPA INTERREG Programa prekogranične saradnje između Italije, Albanije i Crne Gore i ima za cilj jačanje održivog turističkog upravljanja s fokusom na podršku konceptu eko muzeja. Kuću je otvorena za posjetioce u aprilu 2021. godine.

Rezultat prekograničnog projekta Bosna i Hercegovina - Crna Gora, u okviru EU instrumenta predpristupne pomoći IPA, „Od srednjovjekovnih tvrđava u Hercegovini do austrougarskih tvrđava u Crnoj Gori (FORT-NET)“, koncipiran je i predstavljen novi kulturno-turistički tematski proizvod u Crnoj Gori „**Putevi istorije: Austrougarske tvrđave**“ i Bosni i Hercegovini „Srednjovjekovne utvrde u Hercegovini“ kojim se, prema potrebama savremenih turista, interpretirala evropska kulturna i vojna baština, djelovi odbrambenog sistema pogranične tvrđave pored nekadašnje južne austrougarske granice sa Kraljevinom Crnom Gorom u Boki i Trebinju, a namijenjen je domaćim i inostranim posjetiocima, zaljubljenicima vojnih tema i istorije, te rekreativcima u prirodi. Za njih je formirano pet tematskih turističkih puteva sa interpretacionim tablama i turističkom signalizacijom u Boki i Trebinju pod nazivom: „Tvrđave i vrhovi Krivošija“, „Čuvari planinarskih prevoja“, „Crkvice-zaboravljeni vojni grad“, „Pet moćnih tvrđava“ i „Kamena straža oko Trebinja“. Partner na projektu su bili i NTO CG kao i Centar za inicijative iz oblasti održivog turizma (CSTI).

Sumirajući navedeno, zaključuje se da je obogaćivanje destinacijskog lanca turističkih proizvoda vrijednostima kulturne baštine putem uključivanja vrijednosti kulturne baštine u lanac turističkih proizvoda na zadovoljavajućem nivou obzirom na smanjenu ekonomsku aktivnost tokom 2020. godine zbog posljedica virusa COVID-19.

2. Podizanje tržišne prepoznatljivosti kao destinacije kulturnog turizma

Operativni cilj 2: Podizanje tržišne prepoznatljivosti kao destinacije kulturnog turizma				
Indikator učinka	Polazna vrijednost 2019. godina	Ciljna vrijednost 2021. godina	Ostvarena vrijednost	Izazov/Rizik
Pomjeranje dobara iz kulturne baštine koji su na Tentativnoj listi na listu Svjetske kulturne baštine	0	5	1 https://www.vijesti.me/vijesti/drustvo/580980/bokeljska-mornarica-na-uneskovoj-listi-svjetske-nematerijalne-kulturne-bastine https://www.slobodnaevropa.org/a/unesco-bokeljska-mornarica-kotor/31612314.html	Pomjeranje dobara iz kulturne baštine koji su na Tentativnoj listi na listu svjetske kulturne baštine zavisi od procesa nominacije i ocjene eksperata nakon pokretanja inicijative. U nastavku su linkovi na kojima se nalazi informacija za navedenu aktivnost:

U izvještajnom periodu, Bokeljska mornarica je krajem decembra mjeseca 2021.godine uvrštena na UNESCO listu nematerijalne kulturne baštine. Međutim, s obzirom da ima status nematerijalnog kulturnog dobra, kao takva prethodno se nije nalazila na Tentativnoj listi ali je od izuzetnog značaja pomeniti da je UNESCO lista crnogorskog kulturnog i prirodnog nasljeđa obogaćena ovom tradicionalnom bokokotorskom manifestacijom.

3. Unaprjeđenje destinacijskog upravljanja i menadžmenta

Operativni cilj 3: Unaprjeđenje destinacijskog upravljanja i menadžmenta				
Indikator učinka	Polazna vrijednost 2019. godina	Ciljna vrijednost 2021. godina	Ostvarena vrijednost	Izazov/Rizik
% obučenih u sektoru turizma	0	100%	14% https://www.gov.me/clanak/digitalni-marketing-preduslov-boljeg-pozicioniranja-destinacije	Epidemiološke mjere za suzbijanje virusa COVID-19

% obučenih u sektoru kulture	0	100%	0	(zabrana okupljanja u zatvorenom prostoru), a tokom 2021. godine nedostatak i neblagovremeno obezbjeđivanje budžetskih sredstava.
% obučenog lokalnog stanovništva	0	50%	10% https://www.gov.me/clanak/digitalni-marketing-preduslov-boljeg-pozicioniranja-destinacije	

Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma organizovalo je seminar namijenjen lokalnim turističkim organizacijama na temu "Digitalni marketing, promocija i PR". čiji cilj je bio osnaživanje promocije i saradnje na nacionalnom i lokalnom nivou, kao i umrežavanje sa pojedincima i kompanijama koji se bave ovom tematikom.

Ovaj događaj ocijenjen je kao odlična šansa za razmjenu iskustava i planova, ali i kao uvod za aktivnosti koje će u budućnosti biti intenzivirane uz podršku NTO CG, a tiču se obuke LTO (kao predstavnika lokalnih zajednica i preduzetnika koji se bave promocijom na lokalnom nivou) i bolje promocije mikrodestinacija.

Iz navedenog se može zaključiti da su dva indikatora učinka djelimično realizovana, dok jedan, koji se tiče edukacije u sektoru kulture nije realizovan. Još jedna radionica ove vrste će biti realizovana tokom 2022. godine.

III – TABELA ZA IZVJEŠTAVANJE PO AKTIVNOSTIMA

STRATEGIJSKI CILJ:		RAZVOJ KULTURNOG TURIZMA 2019-2021.							
Operativni cilj 1:		Obogaćivanje destinacijskog lanca turističkih proizvoda vrijednostima kulturne baštine							
INDIKATORI UČINKA		<i>Polazne vrijednosti 2019. godina</i>	<i>Prelazne vrijednosti 2020. godina</i>			<i>Ciljne vrijednosti 2021. godina</i>			
% uključivanja vrijednosti kulturne baštine u lanac turističkih proizvoda		0	30%			50%			
Aktivnost	INDIKATORI REZULTATA i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Datum završetka	Status realizacije AAA 	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana za sprovođenje aktivnosti/planirani izvor finansiranja	Sredstva realizovana /izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja

<p>1. Analiza dobara i formiranje liste najatraktivnije materijalne i nematerijalne kulturne baštine u primorskom, centralnom i sjevernom regionu;</p>	<p>Formirane liste za sjeverni, centralni i primorski region najatraktivnije materijalne i nematerijalne kulturne baštine</p>	<p>MORT, MK, NTO, LTO</p>	<p>II Q 2019</p>	<p>III Q 2020</p>	<p>Realizovano</p>	<p>Ukupan iznos sredstva za ovu mjeru iznosio je 140.000,00 €/ Budžet Crne Gore</p>	<p>Nisu bila potrebna sredstva jer su predlozi nematerijalne i materijalne baštine pripremljeni od strane Ministarstva prosvjete, nauke, kulture i sporta (MPNKS), lokalnih turističkih organizacija i opština, a konačnu listu je sačinila Radna grupa za praćenje realizacije Programa razvoja kulturnog turizma.</p>	
<p>2. Formirati infrastrukturu, koja ce ujediniti kulturu i turizam, kroz izložbeni dio</p>	<p>Formirana infrastruktura (izložbeni dio za interpretaciju) na sedam ključnih kulturno-</p>	<p>MORT, MK/ Narodni muzej Crne Gore/ LTO/ Organi lokalne samouprave</p>	<p>I-IV Q 2020</p>	<p>I-IV Q 2021</p>	<p>Realizovano Od oktobra 2021. godine pa u narednih 6 mjeseci, realizuje se <i>Svjetska izložba ili Expo.</i></p>	<p>Budžet Crne Gore, IPA, COSME 1 140.000,00€</p>	<p>Sredstva obezbijedena iz tekuće budžetske reserve u iznosu od <i>preko million eura</i>, a imajući u vidu da će izložba biti završena u martu 2022. godine.</p>	

za interpretaciju.	turističkih atrakcija.				Crna Gora nastupa pod temom "Blagosloveni prirodom", a zajedno sa 191 zemljom učesnicom imamo mogućnost da se globalnom auditorijumu predstavimo kao atraktivna turistička i investiciona destinacija bogatog kulturno-istorijskog naslijeđa.				
3.Poboljšati uslužne pogodnosti izgradnjom parking prostora, prodajnog, ugostiteljskog i sanitarnog dijela.	Formirane uslužne pogodnosti (prodajni, ugostiteljski i sanitarni dio, parking prostor) na sedam ključnih kulturno-turističkih atrakcija.	MORT, MK/ Narodni muzej Crne Gore/ LTO/ Organi lokalne samouprave	I-IV Q 2020	I-IV Q 2021	Nerealizovano		Budžet Crne Gore, IPA, COSME 1 140.000,00€		Aktivnost nije realizovana s obzirom na nedostajuća i neblagovremeno obezbijeđena budžetska sredstva.

STRATEGIJSKI CILJ:		RAZVOJ KULTURNOG TURIZMA 2019-2021.							
Operativni cilj 2:		Podizanje tržišne prepoznatljivosti kao destinacije kulturnog turizma							
INDIKATORI UČINKA		<i>Polazne vrijednosti 2019. godina</i>	<i>Prelazne vrijednosti 2020. godina</i>			<i>Ciljne vrijednosti 2021. godina</i>			
Pomjeranje dobara iz kulturne baštine koji su na Tentativnoj listi na listu Svjetske kulturne baštine		0	5			1			
		Bokeljska mornarica je uvrštena na listu UNESCO-vu listu nematerijalne kulturne baštine krajem 2021. godine							
Aktivnost	INDIKATOR IREZULTATA i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Datum završetka	Status realizacije AAA 	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana za sprovođenje aktivnosti/ planirani izvor finansiranja	Sredstva realizovana /izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
1.Ustanovitii kritične infrastrukturne i komunalne nedostatke u blizini kulturno-turističkih atrakcija.	Uraditi listu	MORT, LTO/ Organi lokalne samouprave	III Q 2019	III Q 2020	Djelimično realizovano	III Q 2022	Nijesu bila potrebna sredstva	Nijesu bila potrebna sredstva	Potrebno je ponoviti upit opštinama koje nisu dostavile tražene informacije kako bi podaci bili potpuni.

2. Formiranje kompleksnijih kulturno-turističkih proizvoda, koji se mogu plasirati na turističkom tržištu.	Sedam formiranih kulturno-turističkih proizvoda	MORT/MK/NTO/LTO	I Q 2020	IV Q 2021	Realizovano Formirani su prijedlozi od strane MPNKS, koje je RG usvojila, i koncipirani su u 4 kulturno-turistička proizvoda	Nijesu bila potrebna sredstva	Nijesu bila potrebna sredstva	
3. Zajedničko tržišno pozicioniranje, neophodna je i zajednička, odgovarajuća infrastruktura i suprastruktura	Sedam kulturno-turističkih proizvoda tržišno pozicioniranih sa turističkom infrastrukturom i suprastrukturom	MORT, MK/NTO/LTO	I Q 2020	IV Q 2021	Realizovano 1. Unaprijeđena je turistička infrastruktura i turistička ponuda na razvijenim regionalnim rutama pružanjem od oko 36 grantova turističkim akterima koji su realizovali male projekte na terenu, u okviru tri grant poziva u okviru Tripple P projekta kojim je rukovodio Reacionalni savjet za saradnju (RCC). Cilj je bio predavljanje objedinjene ponude regiona ka trećim		285.600,00 EUR (pod okriljem RCC-a)	

				<p>zemljama. Započete aktivnosti će biti nastavljene kor Akcioni plan za Zajedničko regionalno tržište u okviru Berlinskog proces.</p> <p>2. MERT realizuje projekat „DUE MARI - Next Generation Tourism Development“ u okviru INTERREG IPA CBC Italija – Albanija - Crna Gora 2014-2020. Pomenuti projekat predviđa izradu zajedničke online platforme na kojoj će biti kreirana virtuelna turistička ruta koja podrazumijeva mapiranje najmanje 250 lokacija kulturnih i prirodnih dobara na teritoriji Crne Gore, i to u formatu videa i fotografija 360 VR,</p>		<p>IPA INTERREG</p>	<p>Budžet MERT-a je 705.958,25 eura (ukupan budžet projekta je 5.206.934,15 eura)</p>	
--	--	--	--	---	--	----------------------------	--	--

					ali i fotografija u V2D/3D formatu i sa opisnim tekstom svih lokaliteta. Cilj platforme je da se kroz virtuelnu prezentaciju promoviše Crna Gora kao turistička destinacija i da se potencijalnim turistima pruži više informacija o ponudi.			
4.Organizovanje regionalnih foruma sa ciljem da se obezbijedi trajni model saradnje u regionu za zajedničko formiranje kulturno-turističkih proizvoda, kroz unapređenje ponude u kulturnom turizmu.	Sedam kulturno-turističkih proizvoda tržišno pozicioniranih sa tusrističkom infrastrukturom i suprastrukturom	MORT/NTO/LTO	I Q 2020	IV Q 2021	<p>Realizovano</p> <p>1. MERT i NTO CG su pod rukovodstvom RCC-a učestvovali na realizaciji Tripple P projekta na kojem su zemlje regiona koncipirale tri kulturne rute i jednu avanturističku rutu. Sastanci zemalja regiona su redovno održavani tokom trajanja projekta.</p> <p>2. MERT ima status pridruženog</p>	Sredstva obezbijedena preko RCC-a. Dio radionica i foruma je održan u online formatu tokom 2020. i 2021. godine usljed epidemioloških mjera za suzbijanje		

					partnera Rumuniji i Bugarskoj u koordinaciji <i>Prioritetne oblasti 3 - Turizam i kultura</i> -u okviru makreoregionalne strategije EUSDR (Dunavska strategija). Crna Gora je i član u okviru EUSAIR strategije za TSG4 – Održivi turizam, u okviru kojeg se posebna pažnja pridaje kulturnom turizmu, što je u skladu sa strateškim opredjeljenjima Crne Gore u oblasti turizma.			
5.Pozicioniranje uz primjenu marketing miksa i plasiranje kroz on-line marketing, internet marketing, Veb marketing	Realizacija prodaje kulturo-turističkih proizvoda	NTO/LTO/M ORT	I Q 2020	IV Q 2021	Realizovano Uspostavljen marketing miks kojim je promovisana najatraktivnija materijalna i nematerijalna			199.000,00

				<p>kutlurna baština, kao i kompleksni turistički proizvodi.</p> <p>Pripremljen dokument sa predlogom marketing mix-a.</p> <p>Kulturna turistička ponuda intenzivno je promovisana kroz objave u medijima (štampanim i/ili elektronskim).</p> <p>Slijedi pregled najvažnijih objava u 2020. i 2021. godni:</p> <p>https://montenegro.travel/vijesti/2074</p> <p>https://montenegro.travel/vijesti/2082</p> <p>https://montenegro.travel/vijesti/2086</p> <p>https://montenegro.travel/vijesti/2141</p> <p>https://montenegro.travel/vijesti/2015</p>				
--	--	--	--	--	--	--	--	--

				https://montenegro.travel/vijesti/1958				
				https://montenegro.travel/vijesti/1953				
				https://montenegro.travel/vijesti/1897				
				https://montenegro.travel/vijesti/1905				
				https://montenegro.travel/vijesti/1908				
				https://montenegro.travel/vijesti/1889				
				https://montenegro.travel/vijesti/1887				
				https://montenegro.travel/vijesti/1843				
				https://montenegro.travel/vijesti/1834				
				https://montenegro.travel/vijesti/1833				
				https://montenegro.travel/vijesti/1817				
				https://montenegro.travel/vijesti/1808				

				<p>https://montenegro.travel/vijesti/1800</p> <p>https://montenegro.travel/vijesti/1801</p> <p>https://montenegro.travel/vijesti/1753</p> <p>https://montenegro.travel/vijesti/1714</p> <p>https://montenegro.travel/vijesti/1689</p> <p>Snimljen je promo spot „U društvu prirode” kojem se u velikoj mjeri promoviše kulturna baština Crne Gore.</p> <p>https://sharemontenegro.me/spot-u-drustvu-prirode-dobio-prvu-nagradu-za-najbolji-turisticki-film/</p> <p>Organizovane su studijske posjete grupe novinara, blogera i tuoperatora.</p>				
--	--	--	--	--	--	--	--	--

6.Promocija kulturno-turističkih proizvoda na turističkim berzama i sajmovima	Minimum sedam potpisanih ugovora sa turoperaterima	NTO/LTO/M ORT	I Q 2020	IV Q 2021	<p>Realizovano</p> <p>NTO je na sajmovima i radionicama tokom 2020. i 2021. godine prezentovala objedinjenu turističku ponudu Crne Gore, koja se velikim dijelom odnosi i na ponudu iz oblasti kulture:</p> <p>https://montenegro.travel/vijesti/2096</p> <p>https://montenegro.travel/vijesti/2083</p> <p>https://montenegro.travel/vijesti/2078</p> <p>https://montenegro.travel/vijesti/2006</p> <p>https://montenegro.travel/vijesti/1950</p> <p>https://montenegro.travel/vijesti/1946</p> <p>https://montenegro.travel/vijesti/1942</p> <p>https://montenegro.travel/vijesti/1930</p>			345.000,00	
---	--	------------------	----------	-----------	--	--	--	------------	--

				https://montenegro.travel/vijesti/1896				
				https://montenegro.travel/vijesti/1893				
				https://montenegro.travel/vijesti/1890				
				https://montenegro.travel/vijesti/1886				
				https://montenegro.travel/vijesti/1883				
				https://montenegro.travel/vijesti/1878				
				https://montenegro.travel/vijesti/1835				
				https://montenegro.travel/vijesti/1831				
				https://montenegro.travel/vijesti/1674				
				https://montenegro.travel/vijesti/1671				
				https://montenegro.travel/vijesti/1666				
				https://montenegro.travel/vijesti/1656				
				https://montenegro.travel/vijesti/1648				

					https://montenegro.travel/vijesti/1643 https://montenegro.travel/vijesti/1635				
7.Stvaranje partnerstava na nacionalnom nivou između sektora za turizam i održivi razvoj, uprave za zaštitu kulturnih dobara, menadžmenta kulturnih atrakcija	Minimum sedam potpisanih sporazuma o saradnji ključnih aktera na nacionalnom nivou	MORT, MK/NTO/LTO	II Q 2019	III - IV Q 2021	Djelimično realizovano	IV kvartal 2022. godine Pipremiti Program podsticajnih mjera u oblasti turizma za 2022. godinu	150.000,00 budžet	80.000,00 eur	<p>Sporazumi nisu potpisani jer nisu konkretizovani kulturno-turistički proizvodi kao posljedica smanjenog broja administrativnih aktivnosti tokom pandemije virusa COVID-19 i organizacionih promjena na nivou Vlade Crne Gore.</p> <p>Međutim, realizovan je Program podsticajnih mjera u oblasti turizma za 2021. godinu kroz koji je podržana organizacija manifestacija/festivala u sva tri regiona Crne</p>

									Gore. Potpisano je 29 ugovora o sufinansiranju organizacije manifestacija/festivala.
8.Stvaranje partnerstva na lokalnom nivou između menadžmenta kulturnih atrakcija, putničkih agencija, restorana i hotela, turističkih informativnih centara, medija.	Minimum sedam potpisanih sporazuma o saradnji ključnih aktera na lokalnom nivou	MORT, MK/NTO/LT O	II Q 2019	III - IV Q 2021	Nerealizovano	IV kvartal 2022. godine Kroz Program podsticajnih mjera u oblasti turizma za 2022.godinu definisaće se i segment koji se odnosi na inovativni turistički proizvod kojim se povezuje ponuda iz domena kulturnog turizma sa ostalim	150.000,00 budžet	N/A	Sporazumi nisu potpisani jer nisu konkretizovani kulturno-turistički proizvodi kao posljedica smanjenog broja administrativnih i ugostiteljskih aktivnosti tokom pandemije virusa COVID-19. U planu je realizacija Programa podsticajnih mjera u oblasti turizma za 2022. godinu.

						vidovima turističke i s turizmom povezane ponude.			
STRATEGIJSKI CILJ:		RAZVOJ KULTURNOG TURIZMA 2019-2021.							
Operativni cilj 3:		Unapređenje destinacijskog upravljanja i menadžmenta							
INDIKATORI UČINKA	Polazne vrijednost	Prelazne vrijednosti				Ciljne vrijednosti			
	2019. godina	2020. godina				2021. godina			
% obučenih u sektoru turizma	0%	50%				100%			
% obučenih u sektor kulture	0%	50%				100%			
% obučenog lokalnog stanovništva	0%	50%				50%			

Aktivnost	INDIKATORIREZULT ATA i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Institucije odgovorne za sprovođenj e aktivnosti	Datum početka	Datum završetka	Status realizacije AAA 	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana za sprovođenje aktivnosti/ planirani izvor finansiranja	Sredstva realizovana /izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
1. Angažovanje ekspertskog tima iz sektora kulture i sektora turizma;	Angažovan tim	MORT, MK, (Desk za kreativnu Evropu).	II Q 2019	III Q 2021	Djelimično realizovano	Aktivnost neće biti realizovana jer je u korelaciji sa aktivnošću br. 2 za koju nisu osiguravana budžetska sredstva u 2022. godini.	15.000 budžet (za angažovanje ekspertskog tima i sprovođenje programa edukacije)	/	Aktivnost nije realizovana u prethodnom izvještajnom period, tj u 2019. godini i u planu je bila njena realizacija tokom 2020. i 2021. godine. Međutim, s obzirom na epidemiološke mjere za suzbijanje COVID-19 virusa i organizacionih promjena na nivou Vlade Crne Gore, nisu bili stečeni uslovi za sprovođenje ove aktivnosti. Izvršen je uži izbor eksperata, za šta je potrebno pokrenuti postupak javne nabavke.
2. Edukacija o kulturnoj baštini, njenoj istorijskoj i umjetničkoj	Devet održanih radionica.	MORT, MK, (Desk za	II Q 2019	III Q 2021	Nerealizovano	Aktivnost neće biti realizovana jer nisu osiguravana		/	Aktivnost je u direktnoj je korelaciji sa angažovanjem ekspertskog tima. Aktivnost nije realizovana s obzirom na nedostajuća

vrijednosti, njenoj osjetljivosti, valorizaciji i promociji		kreativnu Evropu).				budžetska sredstva u 2022.godini.			i neblagovremeno obezbijeđena budžetska sredstva.
3.Angažovanje ekspertskeg tima za edukaciju iz sektora turizma	Angažovan tim.	MORT, MK, (Desk za kreativnu Evropu).	III Q 2019	III Q 2021	Djelimično realizovano	Aktivnost će biti realizovana i u 2022.godini.		/	Aktivnost nije realizovana u prethodnom izvještajnom periodu (2019.godine) i u planu je bila njena realizacija tokom 2020. i 2021.godine. Međutim, obzirom na epidemioške mjere za suzbijanje COVID-19 virusa i organizacionih promjena na nivou Vlade Crne Gore, nisu bili stečeni uslovi za sprovođenje ove aktivnosti. Izvršen je uži izbor eksperata, za šta je potrebno pokrenuti postupak javne nabavke.
4.Edukacija o marketing programu, instrumentima promocijskog miksa i njihovoj kombinaciji,	Devet održanih radionica.	MORT, MK, (Desk za kreativnu Evropu).	III Q 2019	III Q 2021	Djelimično realizovano Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma organizovalo je seminar namijenjen	Aktivnost će biti realizovana i u 2022.godini.		N/A	

<p>određivanju budžeta za marketing, obuka za internet marketing;</p> <p>Edukacija o vještinama prepoznavanja i konkurisanja za finansijsku podršku.</p>					<p>lokalnim turističkim organizacijama na temu "Digitalni marketing, promocija i PR". Obzirom da je veliki izazov tokom 2021. godine bio nedostatak i neblagovremeno obezbjeđivanje budžetskih sredstava, eksperti iz Ministarstva ekonomskog razvoja u čijoj je nadležnosti turizam, kao i predstavnici NTO CG su angažovani da realizuju seminar čiji cilj bio osnaživanje promocije i saradnje na nacionalnom i lokalnom nivou, kao i umrežavanje sa pojedincima i kompanijama koji se bave ovom tematikom.</p>				
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

5. Angažovanje ekspertskeg tima iz sektora kulture i sektora turizma	Angažovan tim.	MORT, MK, (Desk za kreativnu Evropu)	II Q 2019	III Q 2021	Djelimično realizovano	Aktivnost neće biti realizovana u 2022.godini.		N/A	Obzirom da je napravljen uži izbor eksperata, potrebno je sprovesti zakonsku proceduru odabira koju je moguće sprovesti izdvajanjem budžetskih sredstava za jednostavnu nabavku koja nisu odobrena.
6. Edukacija lokalnog stanovništva o kulturnoj baštini njihovog kraja, njejoj umjetničkoj i istorijskoj vrijednosti, njihovoj tržišnoj privlačnosti i uslužnim pogodnostima u kulturnom turizmu.	Devet održanih radionica.	MORT, MK, (Desk za kreativnu Evropu)	III Q 2019	III Q 2021	Djelimično realizovano Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma organizovalo je seminar namijenjen lokalnim turističkim organizacijama na temu "Digitalni marketing, promocija i PR". Obzirom da je veliki izazov tokom 2021.godine bio nedostatak i neblagovremeno obezbjeđivanje budžetskih sredstava, eksperti iz	Aktivnost će biti realizovana u 2022.godini.		N/A	Aktivnost je u direktnoj je korelaciji sa angažovanjem ekspertskeg tima. Aktivnost nije realizovana s obzirom na nedostajuća i neblagovremeno obezbjeđena budžetska sredstva.

					Ministarstva ekonomskog razvoja u čijoj je nadležnosti turizam, kao i predstavnici NTO CG su angažovani da realizuju seminar čiji cilj bio osnaživanje promocije i saradnje na nacionalnom i lokalnom nivou, kao i umrežavanje sa pojedincima i kompanijama koji se bave ovom tematikom.				
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

IV – PREPORUKE

Na osnovu prikaza realizacije mjera i aktivnosti iz Akcionog plana, može se zaključiti da su uspješno realizovane određene aktivnosti imajući u vidu nepredvidivu situaciju izazvanu pandemijom COVID-19 virusa, kao i druge navedene objektivne okolnosti.

Ključne preporuke za razvoj kulturnog turizma u okviru ovog dokumenta odnose se na:

Operativni cilj 1 - Obogaćivanje destinacijskog lanca turističkih proizvoda vrijednostima kulturne baštine:

- intenzivirati međuresornu saradnju kao i razmjenu informacija sa lokalnim turističkim organizacijama i opštinskim sekretarijatima nadležnim za kulturu kako bi se obezbijedila implementacija nerealizovanih aktivnosti ali i nevladinih organizacija koje realizuju projekte iz domena kulturnog turizma.;
- utvrđivanje sredstava iz Budžeta za iste ili definisanje alternativnih izvora finansiranja za poboljšanje uslužnih pogodnosti u blizini kulturno-istorijskih atrakcija kako bi se unaprijedila infrastruktura i sprovela turistička valorizacija kulturne baštine.

Operativni cilj 2 - Podizanje tržišne prepoznatljivosti kao destinacije kulturnog turizma:

- s obzirom na to da je turizam, najvažnija privredna grana u Crnoj Gori, pokazao izuzetnu "ranjivost" tokom pandemije virusa COVID-19 i pretrpio enormne gubitke, istovremeno nas je podsjetilo da su glavni aduti crnogorskog turizma bajkoviti predjeli, neponovljiva priroda i bogato materijalno i nematerijalno kulturno nasljeđe kao neodvojiv dio naše prirode. Preferencije u turističkim tokovima promijenile su se usljed „nove normalnosti“ pa je u razvojnim dokumentima prioritet dat održivom turizmu. Posjetioci su više fokusirani na outdoor aktivnosti i boravak u prirodi što u uslovima pandemije omogućava da se održava poželjna distanca od ostalih, uz istovremeno provođenje planiranog aktivnog odmora;
- neophodno raditi na jačanju svijesti o značaju i valorizaciji kulturne baštine, kako u sektorima turizma i kulture, tako i u lokalnim zajednicama koje mogu imati višestruke benefite, kako od vođenja brige o kulturnoj baštini tako i od turističke valorizacije iste;
- u cilju popularizacije i promocije kulturnog turizma, na inostranim sajmovima je neophodno intenzivnije raditi na promociji Crne Gore kao destinacije koja obiluje kulturno-istorijskim znamenitostima i koja savremenom turisti nesumnjivo može da ponudi atraktivne sadržaje poput kulturne baštine koja se nalazi na UNESCO-voj listi i novorazvijenih aplikacija i sajtova koji se bave promocijom kulturno-istorijskih lokaliteta kako bi potencijalni posjetioci postali turisti koji se Crnoj Gori rado vraćaju i o kojoj prenose pozitivna iskustva.

Operativni cilj 3 - Unapređenje destinacijskog upravljanja i menadžmenta:

- veoma je značajno da se što prije steknu uslovi i obezbijede sredstva za sprovođenje edukacije relevantnih stejkholdera i steknu vještine prepoznavanja i konkurisanja za finansijsku podršku kako bi se ostvarili svi neophodni preduslovi da razvoj kulturno-turističkog proizvoda ne zavisi samo od resornih institucija već i od kompetencija turističkih poslenika.

PREDLOG

Prelazni Akcioni plan za 2022. godinu za realizaciju Programa razvoja kulturnog turizma

Imajući u vidu da je u planu izrada novog programskog dokumenta za razvoj kulturnog turizma Crne Gore na period od 2023-2025, čije se usvajanje planira za početak 2023. godine, neophodno je da se u 2022. godini sprovede evaluacija prethodnog programskog dokumenta do čije se realizacije predlaže Prelazni Akcioni plan za 2022. godinu.

Realizacija aktivnosti u okviru Akcionog plana Programa razvoja kulturnog turizma Crne Gore za period 2020 - 2021. godine je djelimično zadovoljavajuća imajući u vidu činjenicu da se i tokom 2021. godine poslovanje u sektoru turizma nije odvijalo planiranim tempom zbog poštovanja epidemioloških mjera propisanih od strane nadležnih institucija. S tim u vezi, prelaznim Akcionim planom definisane su aktivnosti čija se realizacija tokom 2022. godine ocjenjuje kao realna i čine ih aktivnost iz prethodnog dokumenta, koje nisu realizovane, kao i nove aktivnosti.

PREDLOG

STRATEGIJSKI CILJ:		PRELAZNI AKCIONI PLAN ZA 2022. ZA REALIZACIJU PROGRAMA RAZVOJA KULTURNOG TURIZMA							
Operativni cilj 1:		Obogaćivanje destinacijskog lanca turističkih proizvoda vrijednostima kulturne baštine							
INDIKATORI UČINKA		<i>Polazne vrijednosti</i>					<i>Ciljne vrijednosti</i>		
Broj valorizovanih kulturno-istorijskih lokaliteta		0					3		
Aktivnost	INDIKATORI REZULTATA i postignute vrijednosti na kraj uizvještajnog perioda	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Datum završetka	Status realizacije AAA 	Novi rok za realizaciju (uzodgovarajućeo brazloženje)	Sredstva planirana za sprovođenje aktivnosti/ planirani izvor finansiranja	Sredstva realizovana /izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
1.Ustanovitii kritične infrastrukturne i komunalne nedostatke u blizini kulturno-turističkih atrakcija.	Uraditi listu	MERT, LTO/ Organi lokalne samouprave	III Q 2022	IV Q 2022			Nisu potrebna sredstva		
2.Turistička valorizacija lokaliteta od kulturno-istorijskog značaja	Broj valorizovanih turističkih lokaliteta	MERT, MKM,LTO, NP CG	III Q 2022	IV Q 2022			Budžet, 60.000,00		

PREDLOG

Formirati infrastrukturu koja će ujediniti kulturu i turizam kroz izložbeni dio za interpretaciju	Formirana infrastruktura (izložbeni dio za interpretaciju)	MER, MKM, Narodni muzej Crne Gore	III Q 2022	IV Q 2022			Budžet, IPA 40.000,00		

STRATEGIJSKI CILJ: PRELAZNI AKCIONI PLAN ZA 2022. ZA REALIZACIJU PROGRAMA RAZVOJA KULTURNOG TURIZMA									
Operativni cilj 2: Podizanje tržišne prepoznatljivosti kao destinacije kulturnog turizma									
INDIKATORI UČINKA		Polazne vrijednosti			Ciljne vrijednosti				
		I Q 2022 . godine			IV Q 2022. godine				
Broj potpisanih sporazuma i kreiranih turističkih proizvoda		0			3				
Aktivnost	INDIKATORI REZULTATA i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Datum završetka	Status realizacije	Novi rok za realizaciju	Sredstva planirana za sprovođenje aktivnosti/ planirani izvor finansiranja	Sredstva realizovana /izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
1. Razvoj inovativnih turističkih proizvoda i usluga koji obogaćuju turističku ponudu kulturnom turizmu kroz realizaciju Programa podsticajnih mjera	Minimum 3 potpisana ugovor o saradnji ključnih aktera na nacionalnom nivou	MERT	III Q 2022	IV Q 2022	AAA 		150.000,00 Budžet	N/A	

PREDLOG

Evaluacija Programa razvoja kulturnog turizma Crne Gore s Akcionim planim 2019-2021. godine i Prelaznog Akcionog plana za 2022. godinu.									
Aktivnost	INDIKATORI REZULTATA i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Datum završetka	Status realizacije AAA 	Novi rok za realizaciju	Sredstva planirana za sprovođenje aktivnosti/ planirani izvor finansiranja	Sredstva realizovana /izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
Angažovanje eksperta za sačinjavanje izvještaja o evaluaciji realizacije Programa razvoja kulturnog turizma Crne Gore s Akcionim planom 2019-2021. godine, s Prelaznim Akcionim planom za 2022. godinu	Sačinjen Izvještaj o evaluaciji	MERT	IV Q 2022	IV Q 2022			2.500,00 Budžet	N/A	